

Cirkulære om

Senior- og fratrædelsesordninger

2002

Omtryk

Indhold

Cirkulære

1. Indledning	3
2. Generelle bemærkninger	4
3. Seniorordninger.....	5
3.1. Deltid.....	5
3.2.1. Retræte	6
3.2.2. Seniorordning med retræte med aftalt fratrædelsestidspunkt.....	7
3.3. Fastholdelse.....	7
4. Lokal finansiering af seniorordninger	7
4.1. Pensionsdækningsbidrag til FL § 36.....	7
5. Mulighed for efterløn, delpension mv.	8
6. Frivillige fratrædelsesordninger	8
6.1. Forudsætninger for indgåelse af aftaler om frivillig fratræden	8
6.2. Vedrørende de enkelte ydelser	9
6.3. Lokal finansiering af fratrædelsesordninger	9
7. Betaling for seniorordninger	10
7.1. Løbende indbetaling af pensionsdækningsbidrag	10
7.1.1. Seniorordning med deltid	10
7.1.2. Seniorordning med retræte	10
7.2. Betalingsprocedure.....	10
7.2.1. SCL-lønnede	10
7.2.2. Andre end SCL-lønnede	10
8. Betaling for frivillige fratrædelsesordninger.....	11
8.1. Supplerende ydelse.....	11
8.2. Tillægelse af ekstraordinær pensionsalder	11
8.3. Betalingsprocedure.....	12
8.3.1. SCL-lønnede	12
8.3.2. Andre end SCL-lønnede	12
9. Ændringer i aftalen med virkning fra 1. april 2005	12
10. Ikrafttræden	13

Aftalen (bilag 1)

Kapitel 1. Aftalens dækningsområde.....	15
Kapitel 2. Gradvis tilbagetrækning	15
Kapitel 3. Fastholdelse	17
Kapitel 4. Frivillig fratreden.....	18
Kapitel 5. Ændringer i aftalen pr. 1. april 2005.....	21
Kapitel 6. Ikrafttræden og opsigelse	22
Bilag 2: Satser for køb af pensionsalder for tjenestemænd født før 1939	23
Bilag 3: Satser for køb af pensionsalder for tjenestemænd født 1939-44.....	25

Cirkulære om senior- og fratrædelsesordninger

(til samtlige ministerier mv.)

1. Indledning

Finansministeriet og centralorganisationerne har den 21. november 2002 som led i aftaleforhandlingerne indgået en revideret aftale om senior- og fratrædelsesordninger. Aftalen er optaget som bilag 1 til cirkulæret.

Som noget nyt er det aftalt, at der – som led i den lokale seniorpolitik – kan bevilges op til 12 dages frihed med løn om året til en ansat, der er fyldt 62 år. Friheden kan afvikles som hele eller halve arbejdsdage, enkeltvis eller i sammenhæng, samt som enkelttimer. Ansættelsesmyndigheden fastsætter afviklingstidspunkt og/eller afviklingsbetingelser efter nærmere drøftelse med den ansatte.

Endvidere kan der bevilges en særlig fastholdelsesbonus til ansatte, der er fyldt 62 år, såfremt pågældende udskyder sin fratræden til et nærmere aftalt tidspunkt.

Det er herudover aftalt, at adgangen til at etablere seniorordninger med aftrapning i tid og forhøjet pensionsoptjening for ansatte under 60 år ophører med virkning fra den 1. april 2005. Herefter vil der kun være adgang til at etablere sådanne ordninger for ansatte, der er fyldt 60 år. Ændringerne er særskilt beskrevet i aftalens kapitel 5 og i cirkulærets punkt 9.

Seniorordninger kan etableres, når ansættelsesmyndigheden vurderer, at det vil være muligt og hensigtsmæssigt at etablere en seniorordning for den enkelte ansattes gradvise tilbagetrækning i form af aftrapning i tid (deltid) og/eller aftrapning i job/charge (retræte).

Endvidere kan aftalen anvendes til at etablere fratrædelsesordninger i de tilfælde, hvor ansættelsesmyndigheden vurderer, at personalereduktioner er eller forudses at blive nødvendige, eller i de særlige tilfælde, hvor personaletilpasninger kan forudses at blive nødvendige for at rette op på en skæv aldersfordeling.

Aldersgrænsen for etablering af frivillige fratrædelsesordninger forhøjes fra 60 til 62 år. Herefter vil frivillige fratrædelsesordninger kun kunne aftales for ansatte, der er fyldt 62 år, samt for ansatte, der fylder 60 år senest 31. marts 2005, men ikke er fyldt 65 år.

Fratrædelsesordninger for ansatte mellem 60 og 62 år vil dog fortsat kunne anvendes også efter 1. april 2005, hvis ansættelsesmyndigheden efter en konkret vurdering finder, at det er nødvendigt for at fremme frivillig fratræden i forbindelse med større personalereduktioner.

Endvidere vil tjenestemænd mellem 60 og 62 år, der er beskæftiget med ganske særligt belastende arbejde, fortsat kunne tillægges op til 2 års ekstraordinær pensionsalder i forbindelse med frivillig fratræden. For overenskomstansatte vil der tilsvarende kunne indbetales indtil 2 års ekstra pensionsbidrag.

Ændringerne vedrørende de frivillige fratrædelsesordninger er særskilt beskrevet i aftalens kapitel 5 og i cirkulærets punkt 9.

De supplerende ydelser for tjenestemænd (aftalens § 13) er tilpasset de nye lønsystemer.

Reglerne om betaling for pensionsforbedringer til tjenestemænd og ansatte med tjenestemandspensionsret i forbindelse med etablering af senior- og fratrædelsesordninger, der hidtil har været udsendt særskilt, er indarbejdet i cirkulæret, jf. pkt. 7 og 8.

Betalingsprocedurerne og –satserne i dette cirkulære gælder også for folkeskole-tjenestemænd i ”den lukkede gruppe” og reglementsansatte, som er medlemmer af Pensionsordningen af 1976, i det omfang der indgås aftaler om senior- eller fratrædelsesordninger i henhold til de kommunale regler.

2. Generelle bemærkninger

Etablering af en senior- eller fratrædelsesordning forudsætter en forståelse mellem den ansatte og dennes chef, idet ordningerne hviler på et frivillighedsprincip. De økonomiske vilkår aftales med den ansatte, som omfattes af ordningen, men formaliseres af vedkommende organisationsrepræsentant inden for rammerne af aftalen.

Personalestyrelsen finder, at ministeriernes departementer i størst muligt omfang bør overlade etablering af senior- og fratrædelsesordninger til de enkelte styrelser, institutioner mv.

Centralorganisationerne har tilkendegivet, at de enkelte forhandlingsberettigede organisationer bør overlade retten til at formalisere aftalerne til de lokale tillidsrepræsentanter med henblik på, at der bør være delegeret aftaleret i samme omfang og til samme niveau på arbejdstager- og arbejdsgiversiden.

Den lokale seniorpolitik og herunder anvendelsen af aftalen om senior- og fratrædelsesordninger forudsættes drøftet i samarbejdsudvalget på normal vis. I øvrigt henvises til Personaleadministrativ Vejledning (PAV) kap. 38 vedrørende senior- og retræteordninger, herunder punktet vedrørende retræteordning for tjenestemandsansatte chefer.

3. Seniorordninger

Der kan aftales seniorordninger for ansatte, der er fyldt 55 år, og som ansøger om aftrapning i tid, dvs. deltid, eller aftrapning i job/charge, dvs. retræte.

Aftalen giver adgang til, at der for den enkelte ansatte kan aftales en seniorordning, der kombinerer deltid og retræte.

3.1. Deltid - §§ 3-5

Etablering af seniorordning med deltid forudsætter

1. at den ansatte er fyldt 55 år
2. at den pågældende har været ansat i de seneste 10 år inden for aftalens dækningsområde,
3. at arbejdstiden udgør mindst 15 timer pr. uge efter nedsættelsen, samt
4. at overenskomsten mv. indeholder hjemmel til deltidsansættelse.

Ansættelsesmyndigheden kan aftale, at der

- for overenskomstansatte mfl. med forsikringsmæssig pensionsordning indbetales et ekstra pensionsbidrag, der maksimalt må svare til forskellen mellem det aktuelle, samlede pensionsbidrag og det samlede pensionsbidrag ved den hidtidige beskæftigelsesgrad.

- for tjenestemænd og ansatte med tjenestemandspensionsret bevilges op til fuld pensionsaldermedregning under deltiden. Det forudsætter, at ansættelsesmyndigheden indbetaler pensionsdækningsbidrag til FL § 36, jf. pkt. 7.

3.2.1. Retræte - §§ 6-9

Etablering af seniorordning med retræte forudsætter

1. at den ansatte er fyldt 55 år,
2. at den pågældende efter ansøgning overgår til en lavere placeret stilling, samt
3. at den pågældende har været ansat på fuld tid i de seneste 10 år i en stilling med ledelsesansvar/arbejdsledelse eller i en tilsvarende krævende stilling med hensyn til indhold og omfang inden for aftalens dækningsområde.

Seniorordning med retræte er ikke begrænset til ansatte i bestemte lønrammer.

Ansættelsesmyndigheden kan

a) med hensyn til *pension* aftale,

- at overenskomstansatte mfl. med forsikringsmæssig pensionsordning til den får indbetalt et forhøjet pensionsbidrag, maksimalt op til det samlede pensionsbidrag i den hidtidige stilling

- at tjenestemænd og ansatte med tjenestemandspensionsret bevarer retten til at få pension beregnet efter den hidtidige, højere pensionsgivende løn. Det forudsætter, at ansættelsesmyndigheden indbetaler pensionsdækningsbidrag til FL § 36, jf. pkt 7.

b) med hensyn til *løn* aftale,

- at der ydes et personligt, ikke-pensionsgivende tillæg. Tillægget må højst svare til forskellen mellem lønnen, ekskl. pensionsbidrag, i den hidtidige stilling og lønnen, ekskl. pensionsbidrag, i retrætestillingen på tidspunktet for overgangen. Tillægget skal være aftrappet efter højst 3 år og skal aftrappes med mindst 1/3 for hver 12 måneder fra overgangen til retrætestillingen. Tillægget bortfalder altid ved udgangen af den måned, hvori den ansatte fylder 67 år (dog 65 år for ansatte, som fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere).

3.2.2. Seniorordning med retræte med aftalt fratrædelsestidspunkt

---

Efter aftale mellem den ansatte og ansættelsesmyndigheden kan det være et led i en seniorordning med retræte, at den pågældende fratræder efter en periode på højst 7 år og senest ved det fyldte 67. år (dog 65. år for ansatte, som fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere). I så fald kan det med organisationsrepræsentanten aftales, at overgangen til den lavere løn i retrætestillingen sker på én gang, eller at aftrapningen af det personlige tillæg sker gradvis over en periode på op til 5 år. Overgang til den lavere løn på én gang kan blandt andet anvendes i situationer, hvor der etableres særlige seniorstillinger.

3.3. Fastholdelse - §§ 10-11

Etablering af seniorordning med fastholdelse forudsætter, at den ansatte er fyldt 62 år.

Ansættelsesmyndigheden kan bevilge

- op til 1 dags frihed med løn pr. måned, som kan afvikles som hele eller halve arbejdsdage, enkeltvis eller i sammenhæng, samt som enkelttimer. Ansættelsesmyndigheden fastsætter efter drøftelse med den ansatte afviklingstidspunkt og/eller afviklingsbetingelser
- en særlig fastholdelsesbonus, som kommer til udbetaling, hvis den pågældende udskyder sin fratræden indtil et nærmere aftalt tidspunkt.

Hvis ansættelsen ophører før det aftalte tidspunkt, bortfalder fastholdelsesbonusen. Som led i den lokale aftale kan der dog fastsættes særlige vilkår for så vidt angår afsked, som er begrundet i stillingsnedlæggelse/bevillingsmangel.

4. Lokal finansiering af seniorordninger

Den enkelte ansættelsesmyndighed afholder selv inden for gældende bevillinger alle udgifter, der er forbundet med lokale aftaler om seniorordninger.

4.1. Pensionsdækningsbidrag til FL § 36

Ved seniorordning med retræte er ansættelsesmyndighedens bevilling af, at tjenestemænd og ansatte med tjenestemandspensionsret bevarer retten til at få pension beregnet efter den hidtidige, højere pensionsgivende løn, betinget af, at ansættelsesmyndigheden løbende til FL § 36 indbetaler et pensionsdækningsbidrag på 15

pct. af differencen mellem den pensionsgivende løn i den hidtidige stilling og den pensionsgivende løn i retrætestillingen, jf. pkt. 7.

Indbetaling af pensionsdækningsbidrag til FL § 36 er ligeledes en betingelse for, at ansættelsesmyndigheden kan bevilge, at tjenestemænd og ansatte med tjenestemandspensionsret ved seniorordning med deltid tillægges fuld eller forhøjet pensionsaldermedregning, jf. pkt. 7.

5. Mulighed for efterløn, delpension mv.

Ansatte, som overgår til deltid, har eventuelt mulighed for at modtage efterløn fra vedkommende arbejdsløshedskasse, der vil kunne oplyse den ansatte nærmere herom.

I nogle tværgående pensionskasser er der mulighed for fra det 60. år at få delvis alderspension ved overgang til deltidsansættelse. Vedkommende pensionskasse vil kunne oplyse den ansatte nærmere herom, herunder foretage en konkret beregning.

Ansatte, der overgår til deltid, har eventuelt mulighed for at modtage social delpension fra vedkommende bopælskommune, der vil kunne oplyse den ansatte nærmere herom.

6. Frivillige fratrædelsesordninger §§ 12-18

6.1. Forudsætninger for indgåelse af aftaler om frivillig fratræden

Ansættelsesmyndigheden afgør, om aftalen skal anvendes lokalt. Aftalen kan kun anvendes under de forudsætninger, som er anført i § 12.

Aftale om fratrædelsesordning forudsætter, at den ansatte er fyldt 60 år, men ikke 67 år (dog 65 år for ansatte, som fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere), og at den ansatte søger fratræden på grund af alder.

Tjenestemænd med tjenestefrihed uden løn kan også omfattes af en fratrædelsesordning.

6.2. Vedrørende de enkelte ydelser

For tillægelse af ekstraordinær pensionsalder til tjenestemænd og ansatte med tjenestemandspensionsret, jf. §§ 14 og 18, skal ansættelsesmyndigheden indbetale et kapitalbeløb til FL § 36, jf. pkt. 8.

Størrelsen af den supplerende ydelse kan aftales frit inden for de opstillede intervaller, jf. § 13. Udbetaling af den supplerende ydelse ophører ved det fyldte 67. år (dog 65. år for ansatte, som fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere). Den supplerende ydelse udbetales 1 gang årligt, første gang i tilknytning til fratrædelsen.

Den løn i de nye lønsystemer, som den supplerende ydelse, jf. aftalens § 13, stk. 3, skal beregnes ud fra, udgør basislønnen samt eventuelle kvalifikationstillæg og funktionstillæg.

Fratrædelsesbeløb til overenskomstansatte mfl., jf. § 15, udbetales ved fratrædelsen, medmindre andet er aftalt lokalt.

Fratrædelsesbeløb efter § 15 kan i visse tilfælde have indflydelse på, fra hvilket tidspunkt et medlem af en arbejdsløshedskasse kan overgå til efterløn. Da det er vedkommende arbejdsløshedskasse, der som 1. instans træffer afgørelse om tidspunktet for overgang til efterløn, må den ansatte rette henvendelse til arbejdsløhedskassen for vejledning.

6.3. Lokal finansiering af fratrædelsesordninger

Den enkelte ansættelsesmyndighed afholder selv inden for gældende bevillinger alle udgifter, der er forbundet med fratrædelsesordninger.

For tillægelse af ekstraordinær pensionsalder til tjenestemænd og ansatte med tjenestemandspensionsret skal ansættelsesmyndigheden indbetale et kapitalbeløb til FL § 36, jf. pkt. 8.

7. Betaling for seniorordninger

7.1. Løbende indbetaling af pensionsdækningsbidrag

7.1.1. Seniorordning med deltid

Pensionsdækningsbidraget beregnes som 15 pct. af differencen mellem den pensionsgivende løn ved den hidtidige beskæftigelsesgrad og den pensionsgivende løn ved den reducerede beskæftigelsesgrad.

7.1.2. Seniorordning med retræte

Pensionsdækningsbidraget beregnes som 15 pct. af differencen mellem den pensionsgivende løn på den hidtidige stillings skalatrin og den pensionsgivende løn på retrætestillingens skalatrin.

7.2. Betalingsprocedure

7.2.1. SCL-lønnede

Indbetaling af pensionsdækningsbidrag for tjenestemænd med seniorordninger, som aflønnes via Statens Centrale Lønssystem, sker via kodning i SCL-systemet.

For nærmere information henvises til Økonomistyrelsens SCL-brugervejledning.

Først når bidragsindbetalingen er iværksat, kan ansættelsesmyndigheden opdatere PENSAB i overensstemmelse med senioraftalen.

7.2.2. Andre end SCL-lønnede

Med henblik på opkrævning af pensionsdækningsbidrag for tjenestemænd med seniorordninger, som ikke aflønnes via SCL, sender ansættelsesmyndigheden kopi af den konkrete senioraftale til Personalestyrelsen.

Personalestyrelsen beregner pensionsdækningsbidraget og opkræver det løbende hos ansættelsesmyndigheden.

Ansættelsesmyndigheden kan opdatere PENSAB i overensstemmelse med senioraftalen, når meddelelse herom er modtaget fra Personalestyrelsen.

8. Betaling for frivillige fratrædelsesordninger

8.1. Supplerende ydelse

En supplerende ydelse udbetales én gang årligt indtil det fyldte 67. år (dog 65. år for ansatte, som fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere).

Den supplerende ydelse til pensionerede tjenestemænd m.fl., som var aflønnet via SCL, anvises af Finansstyrelsen via SCP-systemet mod refusion fra ansættelsesmyndigheden. Udgiften til den supplerende ydelse konteres automatisk via SCP-systemet.

Ansættelsesmyndigheden anmoder Finansstyrelsen om at anvise den supplerende ydelse og oplyser til brug herfor ydelsens størrelse og registreringsnummeret på den myndighed, som skal afholde udgiften.

Som dokumentation indsender ansættelsesmyndigheden desuden til Finansstyrelsen en kopi af den konkrete aftale om frivillig fratræden.

Den supplerende ydelse reguleres med den af finansministeren fastsatte procentregulering af tjenestemandspensioner.

For ikke SCL-lønnede sørger ansættelsesmyndigheden selv for anvisning af den supplerende ydelse.

8.2. Tillægelse af ekstraordinær pensionsalder

For tillægelse af ekstraordinær pensionsalder til tjenestemænd og ansatte med tjenestemandspensionsret skal ansættelsesmyndigheden indbetale et kapitalbeløb til Finanslovens § 36.

De i bilag 2 og 3 fastsatte satser for tilkøb af ekstraordinær pensionsalder gælder for frivillig fratræden i perioden fra 1. april 2002 til 31. marts 2005.

Satserne i bilag 2 gælder for tjenestemænd m.fl., som er født senest den 30. juni 1939.

Satserne i bilag 3 gælder for tjenestemænd m.fl., som er født efter den 30. juni 1939, men inden den 1. juli 1944.

For tjenestemænd m.fl., der er født den 1. juli 1944 eller senere, vil der inden 1. juli 2004 blive udsendt særskilt cirkulære.

8.3. Betalingsprocedure

8.3.1. SCL-lønnede

Indbetaling af kapitalbeløb for tillæggelse af ekstraordinær pensionsalder for tjenestemænd m.fl., som aflønnes via Statens Centrale Lønssystem, sker via ansættelsesmyndighedens kodning i SCL-systemet.

For nærmere information henvises til Økonomistyrelsens SCL-brugervejledning.

Først når indbetalingen er sket, kan ansættelsesmyndigheden opdatere PENSAB i overensstemmelse med aftalen om frivillig fratræden.

8.3.2. Andre end SCL-lønnede

Med henblik på opkrævning af kapitalbeløb for tillæggelse af ekstraordinær pensionsalder for tjenestemænd m.fl., som ikke aflønnes via SCL, sender ansættelsesmyndigheden kopi af den konkrete aftale om frivillig fratræden til Personalestyrelsen.

Personalestyrelsen beregner kapitalbeløbet og sender en opkrævning til ansættelsesmyndigheden.

Ansættelsesmyndigheden kan opdatere PENSAB i overensstemmelse med aftalen om frivillig fratræden, når Personalestyrelsen har fremsendt kvittering for beløbet.

Af hensyn til rettidig beregning og anvisning af pensionen bør ansættelsesmyndigheden iværksætte betalingsforløbet senest 2 måneder før tjenestemandens fratræden til pension.

9. Ændringer i aftalen med virkning fra 1. april 2005 – § 19

1. Aldersgrænsen for etablering af seniorordninger med *aftrapning i tid* forhøjes til 60 år.
2. Aldersgrænsen for etablering af frivillige fratrædelsesordninger forhøjes til 62 år, dog således, at der fortsat vil kunne etableres fratrædelsesordninger for 60-61-årige ansatte, i det omfang ansættelsesmyndigheden efter en konkret vurdering finder, at det er nødvendigt for at fremme den frivillige fratræden i forbindelse med *større personale reduktioner*.

3. For 60-61-årige ansatte med *særligt belastende arbejde* vil der endvidere kunne indgås aftale om ydelse af 2 års ekstraordinær pensionsalder/indbetaling af 2 års ekstra pensionsbidrag i forbindelse med frivillig fratræden.

10. Ikrafttræden

Cirkulæret har virkning fra den 1. april 2002.

Samtidig ophæves Finansministeriets cirkulære nr. 145 af 21. september 1999 om senior- og fratrædelsesordninger (Fmst. nr. 022-99) og Finansministeriets cirkulære nr. 172 af 30. september 1999 om betaling for senior- og fratrædelsesordninger for tjenestemænd m.fl. (Fmst. nr. 063-99).

Finansministeriet
Personalestyrelsen
Den 21. november 2002

P.M.V.

E.B.

Georg Lavik

Aftale om senior- og fratrædelsesordninger

Kapitel 1.

§ 1. Aftalen omfatter:

- 1) tjenestemænd i staten og folkekirken,
- 2) tjenestemandslignende ansatte, der er ansat ved statstilskudsberettigede institutioner og som er medlemmer af statsgaranterede pensionskasser,
- 3) tjenestemandslignende ansatte i staten, folkekirken og statstilskudsberettigede institutioner med forsikringsmæssige pensionsordninger,
- 4) civilarbejdere i forsvaret, fastansatte håndværkere i DSB med tjenestemandspensionsret i henhold til lønnings- og klassificeringslovens § 22, stk. 11, og
- 5) ansatte i staten, folkekirken og statstilskudsberettigede institutioner, der er omfattet af overenskomster indgået på den ene side af eller efter bemyndigelse fra Finansministeriet og på den anden side af de underskrivende centralorganisationer eller organisationer, der er tilsluttet til disse.

Stk. 2. Senior- og fratrædelsesordninger, for en eller flere ansatte, formaliseres – inden for de i vedkommende kapitel fastsatte rammer – mellem ansættelsesmyndigheden og vedkommende organisationsrepræsentant, idet vilkårene afstemmes efter den enkelte ansattes forhold. Det forudsættes, at centralorganisationerne delegerer aftaleretten.

Kapitel 2. Gradvis tilbagetrækning

§ 2. Kapitel 2 gælder for ansatte, jf. § 1, der er fyldt 55 år, når den enkelte seniorordning træder i kraft, og som ansøger om gradvis tilbagetrækning inden for de i kapitel 2 fastlagte betingelser.

Stk. 2. Kapitel 2 kan anvendes, når det efter ansættelsesmyndighedens vurdering vil være muligt og hensigtsmæssigt at etablere en seniorordning for den enkelte

ansattes gradvise tilbagetrækning i form af aftrapning i tid og/eller aftrapning i job/charge.

Aftrapning i tid (deltid)

§ 3. Etablering af seniorordning med aftrapning i tid forudsætter, at den ansatte i de seneste 10 år har været ansat inden for staten og folkekirken mv.

Stk. 2. Arbejdstiden skal udgøre mindst 15 timer pr. uge efter nedsættelsen.

§ 4. Ansættelsesmyndigheden kan bevilge tjenestemænd og ansatte med tjenestemandspensionsret fortsat optjening af pensionsalder op til den hidtidige beskæftigelsesgrad.

§ 5. For overenskomstansatte mfl. med forsikringsmæssig pensionsordning kan ansættelsesmyndigheden indbetale et ekstra pensionsbidrag, der højst må svare til forskellen mellem det aktuelle, samlede pensionsbidrag og det samlede pensionsbidrag ved den hidtidige beskæftigelsesgrad.

Aftrapning i job/charge (retræte)

§ 6. Etablering af seniorordning med aftrapning i job/charge forudsætter, at den ansatte efter ansøgning overgår til en lavere placeret stilling efter i de seneste 10 år at have været ansat på fuld tid i en stilling med ledelsesansvar eller arbejdsledelse eller i en tilsvarende krævende stilling inden for staten og folkekirken mv.

§ 7. Ansættelsesmyndigheden kan bevilge, at tjenestemænd og ansatte med tjenestemandspensionsret kan bevare retten til at få pension beregnet efter den hidtidige, højere pensionsgivende løn.

§ 8. For overenskomstansatte mfl. med forsikringsmæssig pensionsordning kan ansættelsesmyndigheden indbetale et ekstra pensionsbidrag, der højst må svare til

---

forskellen mellem det samlede pensionsbidrag i den nye stilling og det samlede pensionsbidrag i den hidtidige stilling.

§ 9. Der kan ydes et personligt, ikke-pensionsgivende tillæg, der højst må svare til forskellen mellem lønnen i den hidtidige stilling og lønnen i den nye stilling på tidspunktet for overgangen. Tillægget skal være fuldt aftrappet efter højst 3 år og skal aftrappes med mindst 1/3 for hver 12 måneder fra overgangen til den nye stilling. Tillægget bortfalder dog fra måneden efter, at den ansatte er fyldt 67 år (for ansatte, som fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere, dog fra måneden efter, at den ansatte er fyldt 65 år).

Stk. 2. Hvis det er en forudsætning for seniorordningen, at den ansatte fratræder efter en periode på højst 7 år og senest ved det fyldte 67. år (for ansatte, som fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere, dog senest ved det fyldte 65. år), kan der aftales en anden aftrapning end den i stk. 1 nævnte. Overgang til lavere løn kan ske på én gang eller ved gradvis aftrapning over en periode på højst 5 år.

Kapitel 3. Fastholdelse

§ 10. Ansættelsesmyndigheden kan til en ansat, der er fyldt 62 år, bevilge op til 1 dags frihed med løn pr. måned.

Stk. 2. Friheden kan afvikles som hele eller halve arbejdsdage, enkeltvis eller i sammenhæng, samt som enkelttimer. Ansættelsesmyndigheden fastsætter efter drøftelse med den ansatte afviklingstidspunkt og/eller afviklingsbetingelser.

§ 11. Ansættelsesmyndigheden kan til en ansat, der er fyldt 62 år, bevilge en særlig fastholdelsesbonus, som kommer til udbetaling, hvis den pågældende udskyder sin fratreden indtil et nærmere aftalt tidspunkt.

Kapitel 4. Frivillig fratreden

§ 12. Kapitel 4 gælder for ansatte, der på tidspunktet for fratredelsen er fyldt 60 år, men ikke 67 år (65 år for ansatte, der fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere), og som selv søger fratreden på grund af alder.

Stk. 2. Kapitel 4 gælder ikke for ansatte, der afskediges eller fratræder af andre grunde som f.eks. sygdom eller anden utilregnelig årsag.

Stk. 3. Kapitel 4 kan anvendes i de situationer, hvor styrelsen vurderer, at personalereduktioner er eller forudses at blive nødvendige, og hvor det i den forbindelse vil være hensigtsmæssigt at fremme den frivillige fratræden. Hvis ledelsen vurderer, at det kan forudses, at personaletilpasninger kan blive nødvendige for at rette op på en skæv aldersfordeling, vil der i særlige tilfælde kunne indgås en aftale om frivillig fratræden.

Tjenestemænd

§ 13. Ansættelsesmyndigheden kan bevilge tjenestemænd en årlig ydelse som supplement til pensionen indtil det fyldte 67. år (for ansatte, som fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere, indtil det fyldte 65. år).

Stk. 2. Den supplerende ydelse kan udgøre følgende årlige grundbeløb (okt. 1997-niveau):

- skalatrin 1-20: mindst 12.300 kr. og højst 17.700 kr. årlig
- skalatrin 21-39: mindst 17.800 kr. og højst 23.200 kr. årlig
- skalatrin 40-53: mindst 23.400 kr. og højst 28.700 kr. årlig.

For deltidsansatte reduceres den supplerende ydelse i forhold til beskæftigelsens omfang.

Stk. 3. Den supplerende ydelse kan for tjenestemænd, der aflønnes efter nye lønsystemer, udgøre følgende årlige grundbeløb (okt. 1997-niveau):

- 199.999 kr.: mindst 12.300 kr. og højst 17.700 kr. årlig
- 200.000 kr. - 265.999 kr.: mindst 17.800 kr. og højst 23.200 kr. årlig
- 266.000 kr. og derover : mindst 23.400 kr. og højst 28.700 kr. årlig.

Deltidsansatte indplaceres i lønintervallerne på grundlag af den aktuelle løn omregnet til fuldtidsbeskæftigelse. Den supplerende ydelse reduceres herefter i forhold til beskæftigelsens omfang.

Stk. 4. Den supplerende ydelse reguleres med den af finansministeren fastsatte procentregulering af tjenestemandspensioner.

§ 14. Ansættelsesmyndigheden kan tillægge tjenestemænd ekstraordinær pensionsalder og/eller yde et fratrædelsesbeløb i følgende kombinationer:

- 1) 2 års ekstraordinær pensionsalder og/eller et fratrædelsesbeløb på op til 6 måneders løn,
- 2) 3 års ekstraordinær pensionsalder og/eller et fratrædelsesbeløb på op til 3 måneders løn, eller
- 3) 4 års ekstraordinær pensionsalder.

Stk. 2. Der kan maksimalt tillægges ekstraordinær pensionsalder for et tidsrum svarende til perioden fra fratrædelsen til det fyldte 70. år, og ingen tjenestemand kan opnå mere end 37 års pensionsalder.

Stk. 3. Fratrædelsesbeløb beregnes efter bestemmelsen i § 15, stk. 3.

Overenskomstansatte m.fl.

§ 15. Ansættelsesmyndigheden kan yde et fratrædelsesbeløb til overenskomstansatte m.fl., der har været uafbrudt beskæftiget i staten eller folkekirken i 12, 15 eller 18 år. Fratrædelsesbeløbet svarer til:

- 1 måneds løn efter 12 års uafbrudt beskæftigelse
- 2 måneders løn efter 15 års uafbrudt beskæftigelse
- 3 måneders løn efter 18 års uafbrudt beskæftigelse.

Stk. 2. I særlige tilfælde kan de i stk. 1 nævnte fratrædelsesbeløb forhøjes og/eller de hertil knyttede beskæftigelseskrav nedsættes, dog således at der maksimalt kan ydes et fratrædelsesbeløb svarende til:

- 2 måneders løn efter 9 års uafbrudt beskæftigelse
- 4 måneders løn efter 12 års uafbrudt beskæftigelse
- 6 måneders løn efter 15 års uafbrudt beskæftigelse.

Stk. 3. Fratrædelsesbeløbet beregnes på samme måde som løn under sygdom, dog ekskl. eget og arbejdsgivers pensionsbidrag. Der indbetales ikke eget pensi-

onsbidrag og arbejdsgivers pensionsbidrag af fratrædelsesbeløbet, ligesom der ikke betales feriepenge af fratrædelsesbeløbet.

§ 16. Ansættelsesmyndigheden kan imødekomme en ansats anmodning om at oppebære sædvanlig løn i en tjenestefrihedsperiode af indtil 7 måneders varighed umiddelbart forud for fratrædelsestidspunktet.

Stk. 2. Tilgodehavende ferie forudsættes i videst muligt omfang afholdt i tjenestefrihedsperioden.

§ 17. Alternativt til §§ 15 og 16 kan ansættelsesmyndigheden indbetale ekstraordinære pensionsbidrag for overenskomstansatte mfl. med forsikringsmæssig pensionsordning.

Stk. 2. Ansættelsesmyndigheden kan indbetale 2, 3 eller 4 års ekstraordinære pensionsbidrag (såvel egetbidrag som arbejdsgiverbidrag) til pensionsordningen. Der kan dog maksimalt ydes ekstraordinære pensionsbidrag for et tidsrum svarende til perioden fra fratrædelsen til det fyldte 70. år.

Stk. 3. De ekstraordinære pensionsbidrag indbetales én gang for alle og beregnes på grundlag af bidraget i den sidste normale lønudbetaling inden fratrædelsen.

Ikke-tjenestemænd med tjenestemandspensionsret

§ 18. Bestemmelsen i § 14 kan ligeledes anvendes for tjenestemandslignende ansatte, der er ansat ved statstilskudsberettigede institutioner og er medlemmer af statsgaranterede pensionskasser, for civilarbejdere i forsvaret og for fastansatte håndværkere i DSB med tjenestemandspensionsret i henhold til lønnings- og klassificeringslovens § 22, stk. 11.

Stk. 2. Som alternativ til stk. 1 kan i stedet anvendes bestemmelserne i §§ 15 og 16.

Kapitel 5. Ændringer i aftalen pr. 1. april 2005

§ 19. Med virkning fra 1. april 2005 foretages følgende ændringer i aftalen:

1. § 2 formuleres således:

”§ 2. Kapitel 2 gælder for ansatte, jf. § 1, der ansøger om gradvis tilbagetrækning inden for de i kapitel 2 fastlagte betingelser.

Stk. 2. Etablering af seniorordning med aftrapning i tid forudsætter, at den ansatte er fyldt 60 år, når seniorordningen træder i kraft.

Stk. 3. Etablering af seniorordning med aftrapning i job/charge forudsætter, at den ansatte er fyldt 55 år, når seniordningen træder i kraft.”

2. § 12, *stk. 1*, formuleres således:

”Kapitel 4 gælder for ansatte, der på tidspunktet for fratrædelsen er fyldt 62 år, jf. dog *stk. 4* og *5*, men ikke 67 år (65 år for ansatte, der fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere), og som selv søger fratræden på grund af alder.”

3. I § 12 indsættes som *stk. 4* og *5*:

”*Stk. 4.* Frivillige fratrædelsesordninger vil tillige kunne etableres for ansatte mellem 60 og 62 år, i det omfang ansættelsesmyndigheden efter en konkret vurdering finder, at det er nødvendigt for at fremme den frivillige fratræden i forbindelse med større personalereduktioner.

Stk. 5. For ansatte mellem 60 og 62 år vil der endvidere kunne indgås aftale i overensstemmelse med reglerne i § 14, *stk. 4*, og § 17, *stk. 3*.”

4. I § 14 indsættes som *stk. 4*:

”*Stk. 4.* Tjenestemænd samt ikke-tjenestemænd med tjenestemandspensionsret mellem 60 og 62 år, der har været beskæftiget med ganske særligt belastende arbejde, og som ikke omfattes af en frivillig fratrædelsesordning i henhold til § 12, *stk. 4*, kan, jf. § 12, *stk. 5*, tillægges op til 2 års ekstraordinær pensionsalder i forbindelse med frivillig fratræden.”

5. I § 17 indsættes som *nyt stk. 3*:

”*Stk. 3.* Til overenskomstansatte mellem 60 og 62 år, der har været beskæftiget med ganske særligt belastende arbejde, og som ikke omfattes af en frivillig fratræ-

delsesordning i henhold til § 12, stk. 4, kan der, jf. § 12, stk. 5, indbetales op til 2 års ekstra pensionsbidrag i forbindelse med frivillig fratræden.”

Stk. 3 bliver herefter stk. 4.

Kapitel 6. Ikrafttræden og opsigelse

§ 20. Aftalen har virkning fra den 1. april 2002. Samtidig ophæves aftale af 21. september 1999 om senior- og fratrædelsesordninger.

Stk. 2. Aftalen kan af de underskrivende parter hver for deres vedkommende opsiges skriftligt med 3 måneders varsel til en 31. marts, dog tidligst til den 31. marts 2005.

København, den 21. november 2002

Statsansattes Kartel
Peter Waldorff

Statstjenestemændenes
Centralorganisation II
Tommy Agerskov Thomsen

Lærernes Centralorganisation
Anders Bondo Christensen

Overenskomstansattes Centralorganisation
Finn Busse Jensen

Akademikernes Centralorganisation
Svend M. Christensen

Finansministeriet
P.M.V.
E.B.
Eva Hoff Sonne

Bilag 2

Satser for køb af pensionsalder som led i frivillig fratræden for tjenestemænd født før 01.07.1939. Gældende fra den 01.04.2002							
Betaling pr. tilkøbt pensionsalderår							
skalatrin	1-16	17-32	33	34	35	36	37
7	52.112	45.550	32.428	36.485	40.346	43.371	45.742
8	52.872	46.202	32.862	36.920	40.781	43.806	46.176
9	53.653	46.872	33.309	37.366	41.227	44.252	46.623
10	54.456	47.560	33.768	37.825	41.686	44.711	47.082
11	55.281	48.267	34.239	38.296	42.157	45.183	47.553
12	56.129	48.994	34.723	38.781	42.642	45.667	48.037
13	57.000	49.740	35.221	39.278	43.139	46.165	48.535
14	57.894	50.507	35.732	39.790	43.651	46.676	49.046
15	58.814	51.295	36.258	40.315	44.176	47.201	49.571
16	59.759	52.105	36.798	40.855	44.716	47.741	50.111
17	60.729	52.937	37.352	41.410	45.271	48.296	50.666
18	61.727	53.792	37.922	41.980	45.841	48.866	51.236
19	62.751	54.670	38.508	42.565	46.426	49.451	51.821
20	63.804	55.573	39.109	43.167	47.028	50.053	52.423
21	64.887	56.500	39.728	43.785	47.646	50.671	53.042
22	65.968	57.427	40.346	44.403	48.264	51.289	53.660
23	67.047	58.352	40.962	45.020	48.881	51.906	54.276
24	68.156	59.303	41.596	45.654	49.515	52.540	54.910
25	69.294	60.278	42.246	46.304	50.165	53.190	55.560
26	70.462	61.279	42.914	46.971	50.832	53.858	56.228
27	71.660	62.306	43.598	46.505	49.095	51.226	52.979
28	72.891	63.361	44.301	46.219	47.746	49.066	50.206
29	74.152	64.442	45.023	46.120	46.832	47.478	48.064
30	75.448	65.553	45.763	46.218	46.405	46.583	46.752
31	76.776	66.691	46.522	46.749	46.749	46.843	46.843
32	78.140	67.860	47.301	47.301	47.301	47.301	47.301
33	79.539	69.059	48.101	48.101	48.101	48.101	48.101
34	80.975	70.290	48.921	48.921	48.921	48.921	48.921
35	82.448	71.553	49.763	49.763	49.763	49.763	49.763
36	83.960	72.849	50.627	50.627	50.627	50.627	50.627
37	85.511	74.178	51.513	51.513	51.513	51.513	51.513
38	87.132	75.568	52.439	52.439	52.439	52.439	52.439
39	88.799	76.997	53.392	53.392	53.392	53.392	53.392
40	90.509	78.463	54.369	54.369	54.369	54.369	54.369
41	92.264	79.967	55.372	55.372	55.372	55.372	55.372
42	94.065	81.510	56.401	56.401	56.401	56.401	56.401
43	96.016	83.182	57.516	57.516	57.516	57.516	57.516
44	98.020	84.901	58.661	58.661	58.661	58.661	58.661
45	100.080	86.666	59.838	59.838	59.838	59.838	59.838
46	102.197	88.480	61.048	61.048	61.048	61.048	61.048
47	106.606	92.260	63.567	63.567	63.567	63.567	63.567
48	113.351	98.041	67.421	67.421	67.421	67.421	67.421
49	120.824	104.447	71.692	71.692	71.692	71.692	71.692
50	132.807	114.718	78.539	78.539	78.539	78.539	78.539
51	147.667	127.455	87.031	87.031	87.031	87.031	87.031
52	160.341	138.319	94.273	94.273	94.273	94.273	94.273
53	177.714	153.209	104.200	104.200	104.200	104.200	104.200
54	198.579	171.094	116.123	116.123	116.123	116.123	116.123
55	222.476	191.577	129.779	129.779	129.779	129.779	129.779

Satser for køb af pensionsalder som led i frivillig fratræden							
For tjenestemænd født 01.07.1939 - 30.06.1944. Gældende fra den 01.04.2002							
Betaling pr. tilkøbt pensionsalderår							
skalatrin	1-16	17-32	33	34	35	36	37
7	50.471	43.910	30.787	34.845	38.706	41.731	44.101
8	51.231	44.561	31.222	35.279	39.140	42.165	44.536
9	52.013	45.231	31.668	35.726	39.587	42.612	44.982
10	52.816	45.919	32.127	36.184	40.045	43.071	45.441
11	53.640	46.626	32.598	36.656	40.517	43.542	45.912
12	54.488	47.353	33.083	37.140	41.001	44.026	46.397
13	55.359	48.099	33.580	37.638	41.499	44.524	46.894
14	56.254	48.866	34.091	38.149	42.010	45.035	47.405
15	57.173	49.654	34.617	38.674	42.535	45.561	47.931
16	58.118	50.464	35.157	39.214	43.075	46.101	48.471
17	59.088	51.296	35.711	39.769	43.630	46.655	49.025
18	60.086	52.151	36.281	40.339	44.200	47.225	49.595
19	61.111	53.029	36.867	40.924	44.785	47.811	50.181
20	62.164	53.932	37.469	41.526	45.387	48.412	50.783
21	63.246	54.860	38.087	42.145	46.006	49.031	51.401
22	64.327	55.787	38.705	42.763	46.624	49.649	52.019
23	65.406	56.711	39.321	43.379	47.240	50.265	52.635
24	66.515	57.662	39.955	44.013	47.874	50.899	53.269
25	67.654	58.638	40.606	44.663	48.524	51.549	53.920
26	68.822	59.639	41.273	45.331	49.192	52.217	54.587
27	70.020	60.666	41.958	44.864	47.454	49.585	51.338
28	71.250	61.720	42.661	44.578	46.106	47.425	48.565
29	72.512	62.802	43.382	44.479	45.191	45.837	46.423
30	73.807	63.912	44.122	44.577	44.764	44.942	45.111
31	75.136	65.051	44.881	45.109	45.109	45.202	45.202
32	76.499	66.220	45.661	45.661	45.661	45.661	45.661
33	77.898	67.419	46.460	46.460	46.460	46.460	46.460
34	79.334	68.650	47.280	47.280	47.280	47.280	47.280
35	80.808	69.913	48.122	48.122	48.122	48.122	48.122
36	82.319	71.208	48.986	48.986	48.986	48.986	48.986
37	83.870	72.538	49.872	49.872	49.872	49.872	49.872
38	85.491	73.927	50.799	50.799	50.799	50.799	50.799
39	87.158	75.356	51.751	51.751	51.751	51.751	51.751
40	88.869	76.822	52.729	52.729	52.729	52.729	52.729
41	90.623	78.326	53.731	53.731	53.731	53.731	53.731
42	92.424	79.869	54.760	54.760	54.760	54.760	54.760
43	94.375	81.542	55.875	55.875	55.875	55.875	55.875
44	96.380	83.260	57.021	57.021	57.021	57.021	57.021
45	98.439	85.026	58.198	58.198	58.198	58.198	58.198
46	100.556	86.840	59.407	59.407	59.407	59.407	59.407
47	104.965	90.619	61.927	61.927	61.927	61.927	61.927
48	111.710	96.400	65.781	65.781	65.781	65.781	65.781
49	119.183	102.806	70.051	70.051	70.051	70.051	70.051
50	131.166	113.077	76.899	76.899	76.899	76.899	76.899
51	146.027	125.814	85.390	85.390	85.390	85.390	85.390
52	158.701	136.678	92.633	92.633	92.633	92.633	92.633
53	176.073	151.568	102.560	102.560	102.560	102.560	102.560
54	196.938	169.453	114.483	114.483	114.483	114.483	114.483
55	220.835	189.936	128.138	128.138	128.138	128.138	128.138

Cirkulære af

Perst. nr. 041-02

PKAT nr.

J.nr. 02-347-14

Pris:

Henvendelse vedrørende dette cirkulære rettes til

Personalestyrelsen

Frederiksholms Kanal 6

1220 København K

Telefon 3392 4049

Telefax 3391 0069

Yderligere eksemplarer kan købes ved henvendelse til

Schultz Information

Telefon 4363 2300